

IB015 Neimperativní programování

Redukční strategie, Nekonečné datové struktury
Zápis a generování seznamů

Jiří Barnat
Libor Škarvada

Redukční strategie

Referenční transparence

- Výsledek vyhodnocení výrazu nezávisí na kontextu, ve kterém se daný výraz vyhodnocuje.
- Může mít vedlejší efekt, ten ale nesmí ovlivnit výsledek.
- Haskell je **referenčně transparentní**,

Vedlejší efekt vyhodnocení výrazu či funkce

- Změna stavu světa, která je pozorovatelná vně volané funkce nad rámec návratové hodnoty.
- Například modifikace globální proměnné, modifikace hodnot v kontextu rodičovské funkce, modifikace externí paměti, atd.

Redukční krok

- Úprava výrazu, v němž se některý jeho podvýraz nahradí zjednodušeným podvýrazem.
- Upravovaný podvýraz (**redex**) má tvar aplikace funkce na argumenty, upravený podvýraz má tvar pravé strany definice této funkce do níž jsou za formální parametry dosazené skutečné argumenty.

Redukční strategie

- Předpis, který určuje jaký podvýraz se bude upravovat v následujícím redukčním kroku.

Striktní redukční strategie

- Při úpravě aplikace $F X$ nejdříve úplně upravíme argument X . Teprve nelze-li už upravovat argument X , upravujeme výraz F . Až nakonec upravíme (podle definice funkce) celý výraz $F X$.
- Při úpravě výrazů tedy postupujeme **zevnitř**.

Normální redukční strategie

- Upravovaným podvýrazem je celý výraz; nelze-li takto upravit aplikaci $F X$, upravíme nejdříve výraz F , pokud to nestačí k tomu, abychom mohli upravit $F X$, upravujeme částečně výraz X , ale pouze do té míry, abychom mohli upravit výraz $F X$.
- Při úpravě výrazů tedy postupujeme **zvnějšku**.

Líná redukční strategie

- Normální redukční strategii, při níž si pamatujeme hodnoty upravených podvýrazů a žádný s opakovaným výskytem nevyhodnocujeme více než jednou.
- Využívá referenční transparentnost.
- Nelze aplikovat na výrazy s vedlejším efektem.

Haskell

- Používá **normální redukční strategii**.
- Nicméně mluví se o **líném vyhodnocování**, zjednodušeně řečeno, vyhodnotí se pouze to, co je potřeba k dalšímu výpočtu.

Definice funkce

- $\text{cube } x = x * x * x$

Striktní redukční strategie

- $\text{cube } \underline{(3+5)} \rightsquigarrow \underline{\text{cube } 8} \rightsquigarrow \underline{8 * 8 * 8} \rightsquigarrow \underline{64 * 8} \rightsquigarrow 512$

Normální redukční strategie

- $\underline{\text{cube } (3+5)} \rightsquigarrow \underline{(3+5) * (3+5) * (3+5)} \rightsquigarrow 8 * \underline{(3+5) * (3+5)}$
 $\rightsquigarrow \underline{8 * 8} * (3+5) \rightsquigarrow 64 * \underline{(3+5)} \rightsquigarrow \underline{64 * 8} \rightsquigarrow 512$

Líná redukční strategie

- $\underline{\text{cube } (3+5)} \rightsquigarrow \underline{(3+5) * (3+5) * (3+5)} \rightsquigarrow \underline{8 * 8 * 8} \rightsquigarrow$
 $\underline{64 * 8} \rightsquigarrow 512$

Líná redukční strategie a Haskell?

- Je přítomna, ale ne v podobě zavedené na předchozím slajdu.
- Ne vše lze líně vyhodnotit (výrazy s vedlejším efektem).
- V Haskellu lze docílit, pouze pokud je stejný podvýraz ve výrazu zaveden pomocí lokální definice.

Příklad

- `let z = 3*3 in z + z + z`

Více info viz

- https://wiki.haskell.org/GHC/FAQ#Does_GHC_do_common_subexpression_elimination.3F
- https://wiki.haskell.org/GHC_optimisations#Common_subexpression_elimination

Pozorování

- Použitá strategie může ovlivnit chování programu.

Příklad 1

- Uvažme funkci `const`

```
const :: a -> b -> a
```

```
const x y = x
```

- Při striktním vyhodnocování dojde k dělení nulou

```
const 2 (1/0)  $\rightsquigarrow$  ERROR
```

- Při líném vyhodnocování k němu nedojde

```
const 2 (1/0)  $\rightsquigarrow$  2
```

Příklad 2

- Uvažme funkci `undf`

```
undf x :: Int -> Int
```

```
undf x = undf x
```

- Striktní vyhodnocování následujícího výrazu vede k zacyklení

```
head (tail [undf 1, 4]) =
```

```
head (tail (undf 1 : 4 : [])) ~>
```

```
head (tail (undf 1 : 4 : [])) ~>
```

```
...
```

- Při líném vyhodnocování k zacyklení nedojde:

```
head (tail [undf 1, 4]) =
```

```
head (tail (undf 1 : 4 : [])) =
```

```
head (tail (undf 1 : 4 : [])) ~>
```

```
head (4 : []) ~> 4
```

Churchova-Rosserova věta

- Výsledná hodnota ukončeného výpočtu výrazu nezáleží na redukční strategii: pokud výpočet skončí, je jeho výsledek vždy stejný.

Interpretace věty

- Churchova-Rosserova věta **nevylučuje různé chování** výpočtu při různých strategiích. Při některých strategiích může výpočet skončit, při jiných cyklovat. Nebo je výpočet podle jedné strategie delší než podle jiné. Nikdy však **nemůže skončit dvěma různými výsledky**.

O perpetualitě

- Jestliže pro nějaký výraz M existuje redukční strategie, s jejímž použitím se úprava výrazu M zacyklí, pak se tento výpočet zacyklí i s použitím striktní redukční strategie.

Interpretace věty

- Věta o perpetualitě říká, že z hlediska možnosti zacyklení výpočtu je striktní redukční strategie nejméně bezpečná. Když se při jejím použití výpočet nezacyklí, pak se nezacyklí ani při žádné jiné strategii.

O normalizaci

- Jestliže pro nějaký výraz M existuje redukční strategie, s jejímž použitím se úprava výrazu M nezacyklí, pak se tento výpočet nezacyklí ani s použitím normální redukční strategie.

Interpretace věty

- Věta o normalizaci říká, že z hlediska možnosti zacyklení výpočtu je normální redukční strategie nejbezpečnější. To neznamena, že by se s jejím použitím výpočet zacyklit nemohl; z věty však plyne, že když se to stane a výpočet se i při normální redukční strategii zacyklí, pak se zacyklí i při každé jiné strategii.

Jiný pohled

- Při použití líné/normální redukční strategie je výraz vyhodnocen až v okamžiku, kdy je potřeba pro další výpočet.
- Přístup, který jde nad rámec redukční strategie.

Příklady

- Líné čtení řetězce ze vstupu:
`getContents :: IO String`
- Líné vyhodnocování Boolovských operátorů v imperativních programovacích jazycích.
`(True OR (1/0)) = True`
`(open(...) OR die) - "umře" pokud open selže.`

Práce s nekonečnými seznamy

Nekonečné datové struktury

- Vyhodnocení výrazu až v okamžiku, kdy je potřeba pro další výpočet, umožňuje manipulaci s nekonečnými datovými strukturami.
- Příkladem nekonečné datové struktury je **nekonečný seznam**.

Nekonečné opakování jednoho prvku

- `repeat :: a -> [a]`
`repeat x = x : repeat x`

Jak to funguje?

- `take 8 (repeat 1) \rightsquigarrow^* [1,1,1,1,1,1,1,1]`
- `head (repeat 1) \rightsquigarrow head (1 : repeat 1) \rightsquigarrow 1`

Nekonečné opakování seznamu

- `cycle :: [a] -> [a]`
`cycle x = x ++ cycle x`

Opakovaná aplikace funkce

- `iterate :: (a -> a) -> a -> [a]`
`iterate f z = z : iterate f (f z)`

Vyhodnoťte

- `take 4 (iterate not True) ~>*`
- `take 4 (iterate (+1) 0) ~>*`

Nekonečné opakování seznamu

- `cycle :: [a] -> [a]`
`cycle x = x ++ cycle x`

Opakovaná aplikace funkce

- `iterate :: (a -> a) -> a -> [a]`
`iterate f z = z : iterate f (f z)`

Vyhodnoťte

- `take 4 (iterate not True) ~>*` `[True,False,True,False]`
- `take 4 (iterate (+1) 0) ~>*` `[0,1,2,3]`

Alternativní definice

- `jednicky = repeat 1`
- `jednicky = iterate (+0) 1`
- `jednicky = iterate (id) 1`
- `jednicky = cycle [1]`
- `nats = iterate (+1) 0`

Další příklady

- `take 10 (iterate (*2) 1) ~>*`
- `take 5 (iterate ('a':) []) ~>*`
- `take 10 (iterate (*(-1)) 1) ~>*`
- `take 8 (cycle "Ha ") ~>*`

Alternativní definice

- `jednicka = repeat 1`
- `jednicka = iterate (+0) 1`
- `jednicka = iterate (id) 1`
- `jednicka = cycle [1]`
- `nats = iterate (+1) 0`

Další příklady

- `take 10 (iterate (*2) 1) ~>*` `[1,2,4,8,16,32,64,128,256,512]`
- `take 5 (iterate ('a':) []) ~>*` `["","a","aa","aaa","aaaa"]`
- `take 10 (iterate *(-1)) 1) ~>*` `[1,-1,1,-1,1,-1,1,-1,1,-1]`
- `take 8 (cycle "Ha ") ~>*` `"Ha Ha Ha"`

Líně vyhodnocená rekurze

- K definici nekonečných datových struktur jsme použili rekurzi.
- Rekurze se zanoří **pouze tolikrát, kolikrát je třeba**.

Příklad

- Seznam nekonečně mnoha jedniček:

```
jednický = 1 : jednický
```

- Vyhodnocení výrazu `jednický` se zacyklí při každé strategii:

```
jednický  $\rightsquigarrow$  1:jednický  $\rightsquigarrow$  1:1:jednický  $\rightsquigarrow$  ...
```

- Ale je-li výraz `jednický` podvýrazem většího výrazu, tak se jeho vyhocení při líné strategii nemusí zacyklit.

```
head jednický = head jednický  $\rightsquigarrow$  head (1:jednický)  $\rightsquigarrow$  1
```

Nekonečný rostoucí seznam všech přirozených čísel

- `nats = 0 : zipWith (+) nats jednicka`

	0	1	2	3	4	5	...	nats
+	1	1	1	1	1	1	...	jednicka
<hr/>								
	0	1	2	3	4	5	6	...

Fibonacciho posloupnost

- `fibs = 0 : 1 : zipWith (+) fibs (tail fibs)`

		0	1	1	2	3	5	...	fibs
+		1	1	2	3	5	8	...	tail fibs
<hr/>									
	0	1	1	2	3	5	8	13	...

Prostý výčet

- Zápis pomocí základních hodnotových konstruktorů (`:`) a `[]`

```
1:2:3:4:5:[]
```

- Ekvivalentní zkrácený zápis (syntaktická zkratka pro totéž).

```
[1,2,3,4,5]
```

Hromadný výčet

- Seznamy hodnot, které lze systematicky vyjmenovat (enumerovat) lze zadat tzv. **hromadným výčtem**.

- Seznamy zadané enumerační funkcí `enumFromTo`

```
enumFromTo 1 12 ~>* [1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12]
```

```
enumFromTo 'A' 'Z' ~>* "ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ"
```

- Všechny uspořádatelné typy jsou enumerovatelné.

Nekonečná enumerace

- Enumerovat lze i hodnoty typů s nekonečnou doménou.
- Hromadným výčtem lze definovat nekonečné seznamy.

```
nats = enumFrom 0
```

Enumerace s udaným vzorem

- Udáním druhého prvku lze definovat vzor enumerace:

```
take 10 (enumFromThen 0 2) ~>* [0,2,4,6,8,10,12,14,16,18]  
enumFromThenTo 0 3 15 ~>* [0,3,6,9,12,15]
```

Přehled enumeračních funkcí a syntaktických zkratk

Enumerační funkce	Typ	Zkratka
<code>enumFrom m</code>	<code>Enum a => a->[a]</code>	<code>[m..]</code>
<code>enumFromTo m n</code>	<code>Enum a => a->a->[a]</code>	<code>[m..n]</code>
<code>enumFromThen m m'</code>	<code>Enum a => a->a->[a]</code>	<code>[m,m'..]</code>
<code>enumFromThenTo m m' n</code>	<code>Enum a => a->a->a->[a]</code>	<code>[m,m'..n]</code>

Generování seznamů

Intenzionální definice seznamu

- Prvky seznamu jsou generovány společným pravidlem, které předepisuje jak prvky z nějaké nosné množiny přepsat na prvky generovaného seznamu.
- Příklad: prvních deset násobků čísla 2
[2*n | n <- [0..9]]

Obecná šablona

- [definiční_výraz | generátor a kvalifikátory]
- Za každý vygenerovaný prvek vyhovující všem kvalifikátorům se do definovaného seznamu přidá jedna hodnota definičního výrazu.
- Definiční výraz může a nemusí použít generované prvky.
- Kvalifikátory a generátory se vyhodnocují **zleva doprava**.

Generátor

- `nová_proměnná <- seznam` nebo `vzor <- seznam`
- Definuje novou proměnou použitelnou buď v definičním výrazu nebo v libovolném kvalifikátoru vyskytujícím se vpravo.
- Nová proměnná postupně nabývá hodnot prvků v seznamu.
- V případě použití vzoru, se vygeneruje tolik instancí, kolik prvků v seznamu odpovídá použitému vzoru.

Kombinace více generátorů

- Při použití více generátorů se generují všechny kombinace.
- Pořadí kombinací je dáno uspořádáním generátorů v definici.
- Nejvyšší váhu má generátor vlevo, směrem doprava váha klesá.

Predikát

- Výraz typu `Bool` .
- Může využít proměnné definované od predikátu vlevo.
- Vygenerované instance, které nevyhovují predikátu, nebudou brány v potaz pro definici výsledného seznamu.

Lokální definice

- `let nová_proměnná = výraz`
- Definuje novou proměnou použitelnou buď v definičním výrazu nebo v libovolném kvalifikátoru vyskytujícím se vpravo.
- Výraz může využít proměnné definované vlevo.

- [$n^2 \mid n \leftarrow [0..3]$]
 \rightsquigarrow^* [0,1,4,9]
- [(c,k) | c \leftarrow "abc", k \leftarrow [1,2]]
 \rightsquigarrow^* [('a',1),('a',2),('b',1),('b',2),('c',1),('c',2)]
- [3*n | n \leftarrow [0..6], odd n]
 \rightsquigarrow^* [3,9,15]
- [(m,n) | m \leftarrow [1..3], n \leftarrow [1..3], n \leq m]
 \rightsquigarrow^* [(1,1),(2,1),(2,2),(3,1),(3,2),(3,3)]
- [(m,n) | m \leftarrow [1..3], n \leftarrow [1..m]]
 \rightsquigarrow^* [(1,1),(2,1),(2,2),(3,1),(3,2),(3,3)]
- [(x,y) | z \leftarrow [0..2], x \leftarrow [0..z], let y=z-x]
 \rightsquigarrow^* [(0,0),(0,1),(1,0),(0,2),(1,1),(2,0)]

- `[replicate n c | c<-"xyz", n<-[2,3]]`
 \rightsquigarrow^* `["xx","xxx","yy","yyy","zz","zzz"]`
- `[replicate n c | n<-[2,3], c<-"xyz"]`
 \rightsquigarrow^* `["xx","yy","zz","xxx","yyy","zzz"]`
- `[x^2 | [x]<-[[], [2,3], [4], [1,1..], [], [7], [0..]]]`
 \rightsquigarrow^* `[16,49]`
- `[0 | []<-[[], [2,3], [4], [0..], [], [5]]]`
 \rightsquigarrow^* `[0,0]`
- `[x^3 | x<-[0..10], odd x]`
 \rightsquigarrow^* `[1,27,125,343,729]`
- `[x^3 | x<-[0..10], odd x, x < 1]`
 \rightsquigarrow^* `[]`

Redefinice známých funkcí

- `length :: [a] -> Int`
`length s = sum [1 | _ <- s]`
- `map :: (a->b) -> [a] -> [b]`
`map f s = [f x | x <- s]`
- `filter :: (a->Bool) -> [a] -> [a]`
`filter p s = [x | x <- s, p x]`
- `concat :: [[a]] -> [a]`
`concat s = [x | t <- s, x <- t]`

Nové funkce

- `isOrdered :: Ord a => [a] -> Bool`
`isOrdered s = and [x<=y | (x,y) <- zip s (tail s)]`
- `samohlasky :: String -> String`
`samohlasky s = [v | v <- s, v `elem` "aeiouy"]`

Úkol

- Napište funkci, která při aplikaci na konečný seznam uspořadatelných hodnot vrátí seznam těchto hodnot uspořádaných operátorem `<`.

Řešení

- Funkce `qSort` seřadí seznam hodnot vzestupně.
- `qSort :: Ord a => [a] -> [a]`
`qSort [] = []`
`qSort (p:s) = qSort [x | x<-s, x<p]`
 `++ [p] ++`
 `qSort [x | x<-s, x>=p]`

Prvočísla – Eratosthenovo síto

2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
	3		5		7		9		11		13		15		17		19		21		23		25		27		29	
		5		7					11		13				17		19				23		25					29
			7						11		13				17		19				23							29
									11		13				17		19				23							29
										13					17		19				23							29
															17		19				23							29
															19						23							29
																19					23							29
																	19				23							29
																		19			23							29
																			19		23							29
																				19	23							29
																					23							29
																						23						29
																							23					29
																								23				29
																									23			29
																										23		29
																											23	29

Prvočísla

- Pro každé p , $2 \leq p \in \mathbb{N}$ platí: p je prvočíslo, právě když p není násobkem žádného prvočísla menšího než p .
- `es :: Integral a => [a] -> [a]`
`es (p:t) = p : es [n | n<-t, n`mod`p/=0]`

```
primes = es [2..]
```

Pozorování

- Využití generátorů seznamů ve spojení s nekonečnými seznamy trochu kazí čistotu deklarativního přístupu, ve kterém se v zásadě nezajímáme o způsob vyhodnocení, ale pouze o podstatu vyjádření vztahů.

Porovnejte a vysvětlete rozdíl

- `take 4 [x+y | x <- [1..], y<-[1..], x<2] ~>*`
- `take 4 [x+y | y <- [1..], x<-[1..], x<2] ~>*`

Pozorování

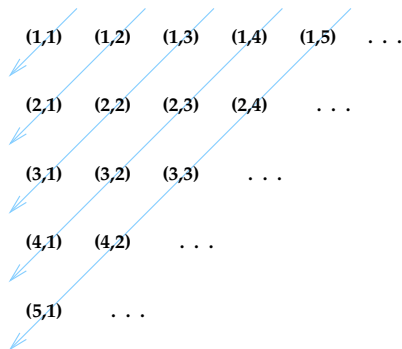
- Využití generátorů seznamů ve spojení s nekonečnými seznamy trochu kazí čistotu deklarativního přístupu, ve kterém se v zásadě nezajímáme o způsob vyhodnocení, ale pouze o podstatu vyjádření vztahů.

Porovnejte a vysvětlete rozdíl

- `take 4 [x+y | x <- [1..], y<-[1..], x<2] ~>*` [2,3,4,5]
- `take 4 [x+y | y <- [1..], x<-[1..], x<2] ~>*` [2
(druhý výpočet cyklí)

Definice seznamů

- Definujte seznam všech uspořádaných dvojic přirozených čísel tak, aby dvojice byly v definovaném seznamu uspořádány dle následujícího schématu:

- Nápověda: součet čísel v dvojici je po diagonále shodný a postupně se zvyšuje o jedna.